

EGY UTÁSZTISZT NAPLÓJÁBÓL

Kenyeres Dénes alezredes

MH Szentgyörgyi Dezső Harcászati Repülőezred, Kecskemét

Kezembe került Matolai Etele az 1848/49-es forradalom és szabadságharc utásztisztje: Visszaemlékezéseim Honvéd életemre című 1883-ban, Sátoraljaújhelyen kiadott könyve. A könyv egy részében több oldalon található személyesen átélt utász élmény olvasható neves személyekről és utász tevékenységekről.

Matolai, aki a szabadságharcot századosként fejezte be, 1848. szeptember 4-én önkéntesként került a Zemplén megyei nemzetőrzászlóaljhoz. Októbertől a feldunai hadtestben szolgált káplárként. December 28-án őrmesterként átkerült az utászokhoz, majd 1849. január 8-án /január 1-i hatállyal/ előléptették hadnaggyá a 3. utász zászlóalj kötelékében. Ezt követően vezérkari tiszt volt Répásy, majd Aulich Lajos tábornokok mellett. Képességei alapján, meg a régi ismeretsége révén Lázás Vilmos alezredes vezérkari segéd tisztje lett. Mindvégig kitartott a szabadságharc ügye mellett. A később megírt visszaemlékezései - főleg amit az utászokról írt - méltán tarthat érdeklődésre számot a mai műszaki képzettségű tisztek körében. Matolai Etele katonai pályája, de egész életútja is méltó az utókor elismerésére, tiszteletére. Ennyi bevezető után átadom az írás fonalát a szerzőnek, aki 1848. december 18-án a visszavonulóban lévő főszeregben szolgált tizedesként, amikor először említette a műszakiak által létrehozott létesítményt, Győr körül.:

"... A sáncokba érven, azonnal előőrsi szolgálatra rendeltetett szakaszom....

1848. december 19-én az első sáncokból, egy más helyre, gondolom a második sáncvonalba vonultak vissza, ahol másnap egy utász küldönc keresett fel, s egy kis iratot nyújtott át századparancsnokomnak, amelyben meg volt hagyva, hogy engem a városban az I-ső magyar utászezred irodájában leendő megjelenésre utasítson.... Elmentem a küldönccel, s az említett irodában Lázás Vilmos - ekkor már utász százados - fogadott és monddá, hogy őrmesternek vagyok hozzájuk kinevezve, - ő ugyan hadnagynak akart kineveztetni, de mivel az utászokhoz még rendes csapatból is hasonrangban áttétetni annyi, - úgymond - mint előléptetni, ez nem ment ... az utászoknál némi oly dolgokat is reménylék tanulni, amelyeket más csapatoknál nem lehet... Másnap már elfoglaltam helyemet az I. magyar utászezred 2.. zászlóaljánál, a 10. században, mint vezető őrmester.

Előző napon még meghallgattam a régi zászlóalj sorakozón egy parancsot, de már utász egyenruhában ... A volt századparancsnokom ekkor jelenté, hogy éppen tegnap helyeztek át őrmesternek az utászokhoz. Ugyanakkor vonultak el mellettünk a Württemberg-huszárok, köztük Ujfalussy Lajos tizedes barátom is, aki kezét nyújtván nekem, üsmeretlen egyenruhámról kért felvilágosítást, és midőn mondám neki, hogy utász - őrmester vagyok, katonai tisztelgéssel távozott.

Az utász-ezred 2. zászlóalja még egészen újonnan alakított csapat volt, ásókkal és egyéb eszközökkel ugyan felszerelve, amelyekkel már nem csekély munkákat is végzett, de fegyvere még nem volt, sőt még fel sem volt esketve. Ugyan ezért e csapat - ha munkában nem volt - nem a táborban, de a városban /Győrben/ két kaszárnyában volt elhelyezve, és pedig éppen a mi századunk egy magában, a kis kaszárnyában, a többi mind a nagyban.

Parancsnokunk Kazinczy Lajos utász őrnagy volt (1.számú ábra). Az én századosom Krucsay /Sándor/, főhadnagyom Fromberg Róbert, egyik hadnagyom Siegel volt. A másikra, s a ki nem írt keresztnevekre - sajnálom - de már nem tudok visszaemlékezni. Kezelő őrmester társam Szilvási Márton.

Karácsony első napján nagy istentiszteletre voltunk rendelve - a püspöki templomba, - amelybe azonban zászlóaljunknak csak fele mehetett be, másik fele /velem együtt/ kinn maradt. Nagymise után az egész zászlóalj a közellévő nagy réten állítatván fel, az ünnepélyes esküt letette, nem a zászló alá, mert utásznak nincsen zászlaja....

Vasárnap, vagy ünnep másodnapján, Szabadhegynél a harmadik sáncvonalat ástuk, midőn az ellenség csakugyan megkezdé a támadást... Aztán jelt adván a munka folytatására, utászaink többnyire mozgásba tették ásóikat... Megjegyzém azonban ez alkalomból, hogy oly ügyesen és szaporán végezni hasonló munkát előbb csakugyan nem láttam, mint azt utászaink tették."

A feldunai hadsereg Győrből s vele az utások megkezdték a visszavonulást az ellenség elől a Budára vezető úgynevezett mészáros-úton.

"Éjszakára Budaórsra jöttünk, ahol jobban pihentem ki magamat, mert fentnevezett századosom Krucsay és főhadnagyom Fromberg magukhoz vettek éjjiszállásra. Innen reggel bementünk Budára, ez 30-án, vagy 31-én történt...

Újév napján néhányad magammal átküldtettem Pestre szállást csinálni. Ott megtudtam, hogy öcsém engem keresett. Majd Lázár Vilmos segítségével meglettük testvéremmel egymást. Sikerült öcsémet a hadjárat végéig magam körében megtartanom. Ő még a találkozásunk napján utász lett.

Zászlóaljunk mégegyszer állítatott fel Budán a bombatéren, ahol egy napiparancs felolvastatásával tudunkra adatott, hogy zászlóaljunkból /a 2-ből/ ezentúl kettő lesz, az I. magyar utász ezred 2. és 3. zászlóalja 4-4 századdal, amaz Calzada /Alfonz/, emez Kis Ferenc századosok vezénylete alatt. Én a 10. századdal együtt a 3. zászlóaljba jutottam. Mielőtt még oszlani /oszolj/ kezdék, Lázár Vilmos százados engem előszólítván Kis Ferenc százados és zászlóalj parancsnokunknak akként mutatott be, hogy én vagyok, akit neki segédül ajánlott. Így lettem zászlóalj-segéd.

Még ugyan-e napokban Pesten kiállítatott csapatunk a Magyar-Királyi fogadó előtt és annak kapujában osztották ki legénységünket /közvitéz és tizedeseknek, mert az őrmesterek tisztí kardot viseltek/ a fegyvert és így már a mi csapatunk is harc képessé lőn.

Csakhamar bekövetkezett, amit előre láttunk, s a fővárost - ha nem csalódom - Téli 4-én kardcsapás nélkül odahagytuk. A szolnoki országúton, de nem vasúton, aznap Üllőre, 5-én Monorra, 6-án Albertirsára, 7-én Ceglédre értünk, ahol 8-án reggel Kazinczy Lajos őrnagy a két zászlóalj /2., 3./ közös parancsnoka magához rendelve, velem hadnagyi kinevezésem közlé. Még aznap Abonyba, innen 9-én Szolnokra meneteltünk...

A zászlóalj parancsnokom szekerén mentem Török-Szentmiklóásra. A parancsnok legénye a 34-ik ezredtől jött át az utászokhoz vele együtt, s beszélte az úton, hogy a Bábolnánál körülfogott 2. zászlóaljból csak néhány ember menekült.

Török- Szentmiklóson tisztí karunkban egy kis lázadásféle adta elő magát. A napi parancsban anélkül, hogy ennek előre legkisebb nesztét vettük volna, azon rendelettel lepettünk meg, hogy csapatunk a 2. és 3. utász zászlóalj ezentúl egy utász- és egy vadászzászlóaljat képezend. A tisztek azonnal névszerint voltak ki utásznak, ki vadásznak beosztva. A tisztek - úgy vettem észre - leginkább azt neheztelték, hogy őket Kazinczy Lajos őrnagy ez iránt előre meg sem kérdezte, s egy tanácskozásra hívatunk meg Calzada századoshoz a 2. zászlóalj parancsnokához. A tisztek egy nyilatkozatban leírták, hogy az utászkar tisztek, mint ilyenek ajánlották fel szolgálatukat, ezt értik, és némileg be is gyakorolták, de a vadász-tiszti szolgálatot nem, ezért kérik magukat a csapatokkal együtt mostani állapotukban meghagyatni. Aláírta egy oldalon Calzada százados, a másikon, ha jól emlékszem, egyik főhadnagy, s neki azt mondták, hogy közepén a legfiatalabb hadnagy szokta aláírni, amit meg is tettem. S én vittem az iratot Kazinczy Lajos őrnagyhoz. A parancsnok nagyon haragos lett, s én számot vettem azzal is, hogy ha elbocsájt az utász tisztikarból, még ma jelentkezem Mándy őrnagnál... De végül is minden baj nélkül zárult, a kedélyek lecsillapodtak. Végül is Kazinczy ment el. Lázár Vilmos pedig az utász tisztikar létszámában maradt ugyan, de a Répásy Mihály tábornok karsegége lett.

Török-Szentmiklósról 11-én Kisújszállásra, 12-én Karcagra, innen 13-án Nádudvarra, 14-én Balmazújvárosra jutottunk... Január 18-án egy küldönc jött a zászlóalj-parancsnokunkhoz, egy iratot hozott, melyben az állt - többek között -, hogy engem 16-i hatállyal előléptettek főhadnaggyá, s kineveztek az 50. honvéd zászlóalj állományába - Répásy tábornok mellé - vezérkari segédtisztnek, s utasítottak, hogy magamat Trangusz őrnagnál jelentsem."

Így ért véget egy kiválóan képzett utásztiszt utász szolgálata a szabadságharcban. Az általam olvasott több, mint száz visszaemlékezés, memoár nem tartalmazott ennyi eseményt az utászokról, mint Matolai utásztiszt leírása.

Források:

- Matolai Etele: Visszaemlékezéseim Honvéd életemre. Sátoraljaújhely. 1883.
- Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest. 1988.